

КОМУНИКИРАНЕ НА БЪЛГАРСКОТО ПРЕДСЕДАТЕЛСТВО НА СЪВЕТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

*гл. ас. д-р Гергана Радойкова
Катедра „Политология“, Философски факултет
Софийски университет „Св. Климент Охридски“*

Резюме

България приключи своето първо Председателство на Съвета на Европейския съюз. Съвсем логично е да започнат да се правят опити за обобщение и равностойност от политици и анализатори, като всяка група внася различен нюанс върху виждането и тълкуването на този ключов за страната ни период. Има обаче още един поглед, който всъщност е най-важният в цялата картина – как гражданите възприемат процесите, които протичат, каква е тяхната оценка за множеството събития, на които страната ни беше домакин.

Ключови думи

Европейски съюз, Съвет на ЕС, председателство, комуникиране

От началото на 90-те години на миналия век все по-интензивен става „дебатът за дефицитите“ – на демокрация, на легитимност, на представителство, доверие, лидерство, отчетност, прозрачност и пр. Това показва две основни неща. Първо, Европейският съюз е изправен пред множество проблеми, които изискват своевременна и адекватна, единна реакция – тук само ще отбележим обезпокоителният подем на крайния национализъм и опасната популистка реторика, липсата на обща европейска визия за справяне с миграционната криза, неяснотата относно

бъдещото разширяване на Съюза, демографската криза, решението на Обединеното кралство да напусне европейското обединение и силното чувство за несигурност у хората.

Ето защо не е целесъобразно да коментираме ползите от председателството в някакъв количествен порядък, защото те трудно могат да бъдат измерени. По важното е да извлечем поуки от начина, по който функционира процесът на вземане на решения в ЕС, как се създават правните норми и се защитават националните интереси, за да се постигне общ и балансиран компромис между държавите членки. (Симеонов, 2018) Председателството е част от един сложен механизъм на вземане на решения, в който се преплитат национални интереси и множество междуинституционални взаимодействия. И не на последно място, разнородни амбиции и преследвани цели, облечени в различни формулировки. Оценяването на председателството трябва да се извършва внимателно и максимално обективно в съответствие с определени критерии, а не с голословни твърдения в една или друга посока. (Шикова, 2018)

Несъмнено един от най-сериозните дефицити, когато говорим за процеса на вземане на решения в ЕС е т.нар. „дефицит на комуникация“ – гражданите продължават да не са информирани в достатъчна степен за причините, целите и достиженията на европейските политики, закони и мерки. (Moussis, 2007) Управлението на много нива, което е характерно за Европейския съюз, прави изключително трудно идентифицирането на корена на проблема – дали той е позициониран на европейско ниво или е породен от пропуски в диалога с гражданското общество на национално равнище. Едно е сигурно обаче – процесът на европейска интеграция е все по-силно зависим от общественото мнение, защото „ефективната демокрация означава ефективна комуникация. (De Vresse, 2003)“ Хората обикновено и съвсем логично се интересуват от конкретните ежедневни прояви на процеса на интеграция и прякото им отражение върху тяхното ежедневие и стандарт на живот. В същото време общественото мнение много чувствително се влияе от множество различни фактори. Ето защо комуникацията по европейските въпроси е незаобиколимо условие за по-нататъшното развитие на европейския интеграционен проект. (Шикова, 2017)

В началото на Българското председателство Жан Клод Юнкер, председателят на Европейската комисия, отбеляза: *Нуждаете се от достатъчно самоувереност, каквато по неясни причини понякога ви липсва. За мен българите са един голям народ, който е направил и про-*

дължава да прави много за Европа. Уверен съм, че това председателство ще бъде успешно. Това е важно и за страната. През следващите шест месеца София ще бъде столицата на Европейския съюз, навсякъде ще се говори за България. Българите заслужават признание за своите успехи” (Юнкер, 2018). За да е налице обаче самоувереността и самочувствието на българските граждани, смисълът и посланията на Председателството трябва да достигат до тях, по начин по който те да бъдат осмислени и асимилирани.

Три са основните предизвикателства, когато става въпрос за комуникирането на Председателството, а и на европейските теми в по-широк план:

- предизвикателството на знанието;
- политическото предизвикателство на медийното отразяване;
- вътрешното политическо предизвикателство на отговорността за ЕС като нещо свое. (Шикова, 2017:50)

Предизвикателството на знанието действително е основополагащо, 11 години след присъединяването на България към ЕС. Според резултатите от социологическо изследване, проведено през месец март тази година, 40% от българите са на мнение, че страната ни се справя с Председателството на Съвета на ЕС. В същото време на въпроса „Вие следите ли новините, свързани с българското председателство“ 52% отговарят отрицателно, а 5% дават отговор, че не могат да преценят. (Социологическа агенция „Тренд, март 2018) Три месеца по-късно, 59% от запитаните посочват, че биха гласували за оставането на България в Европейския съюз при евентуален референдум. Продължава да съществуват множество погрешни възприятия за същността на Председателството. То много често бива погрешно определяно като председателство на Европейския съюз, или като институция, която задава самостоятелно дневния ред и която отправя законодателни предложения. Това води след себе си и още заблуди. Всъщност на ротационното председателство не следва да се възлагат прекалено големи надежди и свръхочаквания, защото те могат да доведат и до свръхразочарования. (Симеонов, 2018)

В действителност Председателството е една чудесна възможност да поговорим за смисъла на ЕС, за политиките и мястото на страната ни в процеса на вземане на решение, като се опитаме да променим малко традиционната реторика, до която се свежда ЕС на нашите ширини – усвояването на средствата от ЕС, политическото противопоставяне по линията Изток-Запад или поредния скандал на деня. Времето за такъв

разговор отдавна е настъпило. Ключът към правилното разбиране на същността и смисъла на Председателството е най-вече в повишаване на информираността на гражданите. Това е дълъг образователен процес, който трябва да започне в максимално достъпна форма още от основното училище. Самите европейски институции, от своя страна, следва да се стремят към ограничаване на бюрокрацията, която затруднява хората и ги обезсърчава да се интересуват от ЕС като цяло. Информираният гражданин винаги е и по-трудна мишена за манипулации – той съзнава, че има своята собствена отговорност в рамките на колективната такава. Основополагащо е подобряването на гражданското образование и нуждата от сериозно инвестиране в политическото ограмотяване на младите хора. Много важен инструмент за противодействие е подобряването на подхода на комуникация на традиционните партии с гражданите – тя е необходимост, която все повече прераства във въпрос на оцеляване.

Един от най-важните въпроси е кой следва да осъществява комуникацията по въпросите, свързани с Българското председателство и по европейските теми въобще – често като „отговорници“ се посочват европейските институции и българските институции, но общественото мнение се формира под въздействието на различни информационни канали. Важен фактор в тази връзка са неправителствените организации, политическите партии, университетите, академичната общност. Едва ли може да има съмнение обаче, че именно медиите са водещи при формирането на общественото мнение. Тук включваме както традиционните медии – радио, телевизия, печатни издания, така и интернет и социалните мрежи.

Когато говорим за комуникиране на Председателството, много отчетливо стои въпросът за начина на отразяване на свързаните с него теми. Прави впечатление, че те се коментират преобладаващо на събитийен принцип, телеграфно, без да се влага необходимата дълбочина. Нещо повече, за жалост непознаването на механизмите, по които функционира ЕС, същността и ролята на председателството, дават възможност за тиражиране на неточни твърдения, а понякога и на неистини. Много популярно явление е да се използва абстракцията „Брюксел“, която има монопол върху вземането на законодателни решения, а държавите членки нямат думата. Сложният процес на вземане на решения ражда митове, а те не могат лесно да бъдат оборени. Причината е, както в незнанието, така и във факта, че информацията не е поднесена по смислаем, разбираем начин. И не на последно място – желанието за откриване на нещо „жълто“, „скандално“, което да улови вниманието

по първосигнален начин. Един прекрасен пример в това отношение е посещението на председателя на ЕП Антонио Таяни, през месец ноември 2017 г., в навечерието на Председателството. Тогава медийно отразяване получи единствено технически проблем с микрофона, а казаното от него беше твърде пестеливо коментирано по същество. Друга „ключова“ за медиите тема беше ремонтът на НДК. За съжаление тя се превърна в нарицателно понятие за Българското председателство – скандали, обвинения в корупция, некачествено изпълнение.

Ефективната комуникация е двустранен процес и нейна основна цел следва да бъде преодоляването на усещането у гражданите, че са само пасивни наблюдатели на протичащите събития. Когато се говори за ползите от Председателството или от ЕС като цяло, не се обръща достатъчно внимание на нематериалните ценности – мир, защита на човешките права, равенството, демокрацията. Те обаче са не по малко важни и са необходимо условие и за „получаването“ на материални ценности като подобряване на благосъстоянието, свобода на движение, свобода на словото и пр.

Най-големият проблем всъщност не се състои в липсата на информация за Председателството, а по-скоро във факта, че огромният поток от противоречиви данни затруднява гражданите да се ориентират и да направят обективна преценка относно нейната точност и полезност. Проблемът е по-скоро в т.нар информационно пренасищане.

Вторият важен въпрос е какво комуникираме по линия на Българското председателство. Въпреки активната информационна кампания, функционирането на специално министерство за тази цел и поддържането на един доста добър сайт, който ежедневно отразява динамиката на заседанията на Съвета в различните му формати и множеството съпътстващи мероприятия, по данни от края на април тази година 78% от запитаните граждани се затрудняват да отговорят на въпроса какво председателства България и защо това е важно.

През месец март тази година министърът за Българското председателство на Съвета на ЕС, Лиляна Павлова, представи отчетен доклад за първото тримесечие на Българското председателство, в който още в началото се казва, че „председателството е успешно и България се доказва като достоен, стабилен, отговорен и доверен партньор на ЕС, който успява като председателстващ Съвета на ЕС да балансира сериозни и трудни дебати.“ Също в началото на доклада се подчертава, че „Българското председателство е *„отворено към гражданите“* и разчи-

та на подкрепата на всеки гражданин, на гражданското общество, на политическите формации и на държавните институции за реализиране на целите, които си е поставило за постигане - повече стабилност, сигурност и солидарност в Европа и за нейните 500 милиона граждани. (Доклад от министър Лиляна Павлова, март 2018)

Председателството е голямо предизвикателство и за политическия елит, който би следвало да прояви отговорност и зрялост, да излезе от вътрешнополитическата реторика, целяща привличането на електорат и да постави акцента върху въпроси, които са важни както за националния интерес на България, така и за общия европейски интерес. Необходимо е силно политическо лидерство, което обаче се уповава на основополагащи за ЕС демократични ценности и диалог с гражданското общество и изграждане на усещане и ангажираност у избирателите, че политическите решения засягат всеки един от нас. В политиката прехвърлянето на вина и отговорност е твърде популярен метод, чрез който държавниците бягат от отговорност за провеждането на непопулярни политики. Системата на управление на много нива, сложният процес на вземане на решения, съчетани с поредицата от кризи, които съпътстват настоящето на Европейския съюз, създават благоприятна почва за „прехвърлянето на топката“ в полето на европейските институции, разчитайки основно на неосведомеността и незаинтересоваността на гражданите за дълбочината на тези процеси.

Не бива да забравяме, че в рамките на Българското председателство се водиха преговори по няколко стотин законодателни предложения. Българският принос тук реално не е в конкретния брой затворени досиета, а в осъществения напредък по приоритетните такива, в умението за търсене и намиране на консенсус между държавите членки. Добре е да се напомня, че какъвто и успех да постигнеш като председател на Съвета, той не е само твоя заслуга, а се дължи на споделените усилия на предходните председателства. Председателстващата държава би трябвало да действа като „честен брокер“, осъществявайки медиация между държавите членки за постигане на консенсус в името на общото благо и в посока на по-нататъшна интеграция или на осъществяване на единно и ефективно представителство на Европейския съюз пред външния свят. (Шикова, 2017)

Важно е също така да се говори разбираемо и достъпно за успехите, които постигна страната ни като председател на Съвета на ЕС, а те никак не са малко. Само щепомним, че един от ключовите приори-

тети за нашата страна несъмнено беше въпросът за европейската перспектива на страните от Западните Балкани. Тук няма как да се подмине фактът, че беше сложен край на 27-годишният спор за конституционното име на Македония и беше подписан исторически договор между нея и Гърция. Безспорно това се случи благодарение на компромиса между двете страни, но общият дух и стремеж за напредък в рамките на Председателството също дадоха важен принос в тази насока.

Добрата новина е, че през последните шест месеца все пак се заговори повече за политиките на ЕС и по какъв начин България се включва съдържателно в този процес. Това е важна крачна напред за подобряването на комуникирането на европейските теми и „доближаването“ им до гражданите. Не бива да забравяме, че през май 2019 г. ще се проведат избори за Европейски парламент, а гласът на хората е основният легитимиращ фактор за бъдещето на европейския проект в неговата цялост.

Библиография

- Доклад от министър Лиляна Павлова– Информация за първото тримесечие (01.01.2018 – 31.03.2018) на Българското председателство на Съвета на ЕС
- Симеонов, К. 2018. Какво не е ротационното председателство. Жан Моне център за високи постижения в изследването на европеизацията на държавите от Югоизточна Европа, 7 януари, 2018
- Симеонов, К. 2018. Не всичко е като по учебниците –Жан Моне център за високи постижения в изследването на европеизацията на държавите от Югоизточна Европа, 19 март 2018 г.
- Социологическа агенция „Тренд. Изследване на нагласите на българите към основни партии, личности, българското председателство и икономическото положение, март 2018 г.
- Социологическа агенция „Тренд. Нагласи на българите по геополитически теми и Българското председателство на Съвета на ЕС, юни 2018 г.
- Шикова, И. 2017 – Разговор за Европейския съюз. Комуникационна политика – защо, кой, какво и как?,
- Шикова, И. 2017. Ротационното председателство – амбиции и реалности. Жан Моне център за високи постижения в изследването на европеизацията на държавите от Югоизточна Европа, 10 ноември 2017 г.
- Юнкер, Ж. Интервю за предаването „Панорама“, 6 януари 2018 г.
- De Vresse, C., 2003 – Communication Europe, Sixth output from the Next Generation Democracy: Legitimacy in Network Europe project, British Council
- Mousssis, N., 2007 – Guide to European Policies, 13th Revised Edition, European Study Service.